

Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/
Journal of Travel and Hospitality Business
Cilt/Vol:19(2),Yıl/ Year:2022, ss/pp,238-250
Gönderim Tarihi/ Received: 22.01.2022
Kabul Tarihi /Accepted:17.05.2022
DOI: 10.24010/soid.1064058

Araştırma Makalesi/ Research Article

Türkiye'deki Kruvaziyer Turizm Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Cruise Tourism Research in Turkey

Arş.Gör.Dr. Sercan ARAS
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Konya, Türkiye
E-posta: arassercan1@gmail.com

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'de kruvaziyer turizmi ile ilgili yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik analiz tekniğiyle incelenmesi ve üretilen bilimsel araştırmalara eleştirel bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, kruvaziyer turizmine yönelik 2001-2021 yılları arasında yapılmış olan 28 lisansüstü tez ve bilimsel dergilerde yayımlanmış 26 bilimsel makale araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bibliyometrik analiz uygulama sürecinde yıllara göre çalışma sayıları, çalışmaların türlere ve araştırma alanlarına göre dağılımları, tezlerin enstitülere, üniversitelere ve öğrenim düzeylerine göre dağılımları ve makalelerin yazar sayılarına göre dağılımları gibi çeşitli parametreler kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kruvaziyer turizmi ile ilgili yayımlanmış çalışmalarda daha çok işletme ve destinasyon yönetimi üzerine odaklanıldığı, çalışmalarda ampirik araştırma yaklaşımının daha fazla kullanıldığı ve özellikle son on yılda çalışma sayılarında artış olduğu görülmüştür. Üç tarafı denizlerle çevrili ve kruvaziyer turizmi potansiyeli yüksek olan Türkiye'de, bu alanda hem nicelik hem de nitelik olarak bilimsel araştırmaların artırılması literatüre ve kruvaziyer turizm sektörünün gelişimine katkı sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kruvaziyer Turizmi, Bibliyometrik Analiz, Turizm.

Abstract

This research, it is aimed to delve into the studies on cruise tourism in Turkey with bibliometric analysis and to present a critical perspective to the scientific research. In this direction, 28 postgraduate theses and 26 scientific articles published in journals between 2001-2021 on cruise tourism were included in the scope of the research. During the bibliometric analysis application process, various parameters such as the number of studies by years, the distribution of studies by types and analysis units, the distribution of theses by institutes, universities and education levels, and the distribution of articles by the number of authors were used. As a result of the research, it was seen that in the published studies on cruise tourism, which more focused on business and destination management, the empirical research approach was used more in studies, and there was an increase in the number of studies, especially in the last ten years. In Turkey, which is surrounded by seas on three sides and has a high cruise tourism potential, increasing scientific research in this field, both in terms of quantity and quality, will contribute to the literature and the development of the cruise tourism sector.

Key Words: Cruise Tourism, Bibliometric Analysis, Tourism.

Extended Summary

Purpose

Even though it has a rapidly developing sector and many research areas in different disciplines in recent years, cruise tourism has surprisingly little academic literature (Sun et al., 2014: 72). From this point of view, it is aimed to delve into the studies on cruise tourism in Turkey with bibliometric analysis. With the data to be obtained in this direction, presenting a critical perspective to the scientific studies, and contributing to future studies on cruise tourism constitute the other aims of the research.

Background

The cruise industry has been developing significantly and regularly since the 1980s (Hsu ve Li, 2017: 682; Dowling ve Weeden, 2017: 1). While the number of passengers in the cruise sector was 17.8 million in 2009, this number reached 29.7 million passengers in 2019. During these 11 years, the industry's growth rate was approximately 64%, with an average annual growth rate of approximately 5.8% (CLIA, 2021).

When the literature on cruise tourism was examined, it was seen that studies were carried out in different fields such as economy, socio-cultural, and environment. In their study, Dwyer and Forsyth (1998) argued that cruise tourism's income from employment, taxes, and regional expenditures, as well as the costs associated with the infrastructure investments required for cruise tourism and the damage to the environment, should also be considered. While cruise tourism creates important economic opportunities, it also causes some environmental problems. The impacts on natural resources of operations at sites visited by ships, including air emissions, wastewater effluents, fuel leakage, oily water bilge, ballast water discharge, biocides, sound and light effects, and physical disturbances are of concern (Cervený et al., 2020). As cruise lines are mobile, this makes them accessible to often fragile environments and many remote destinations that can have major impacts (Weaver, 2005: 347). Niatu (2007) found in his research in Port Vila that local people are concerned about young people adopting some negative aspects of tourism culture, crowding and traffic jams, and interruption of public transport services during cruises' visits.

Method

Within the scope of the research, there are postgraduate theses and articles published in scientific journals about cruise ships in Turkey. The theses within the scope of the research and the data related to these theses were obtained through the Higher Education Council Thesis Center. On the other hand, DergiPark and Google Scholar platforms were used to access articles published in scientific journals on cruise tourism. Articles related to cruise tourism published between 2001-2021 in scientific journals in DergiPark and Google Scholar databases were included in the research.

Findings

54 studies were conducted between 2001-2021 on cruise tourism in Turkey. 28 of the studies consist of postgraduate theses and 26 of them consist of articles published in various journals. All 54 postgraduate theses and articles within the scope of the research were examined. As a result of the examination, it was seen that 22 of the

postgraduate theses were master's theses and 6 were doctoral theses. Looking at the institutes where postgraduate theses are prepared; It was determined that 18 theses were prepared in the institute of social sciences, 9 theses in the institute of natural sciences, and 1 thesis in the institute of marine sciences and management.

It has been determined that the first thesis written on cruise tourism in Turkey was published in 2006 and the first article known to be prepared in this field was published in 2001. It is seen that a significant part of the postgraduate theses (12) are on business administration. When the studies published as articles are examined, it is seen that the number of studies on destinations (7), consumers (7), and businesses (6) is close to each other.

Results

As a result of the research, it was seen that studies on cruise tourism focused on business, destination, consumers, local people, and general evaluation. In addition, it was determined that the theses written on cruise tourism were published in different institutes such as natural sciences, social sciences, and marine sciences and management. This situation shows that cruise tourism is a multi-disciplinary tourism activity. Despite this difference and diversity, Papathanassis and Beckmann (2011) state that concentration in business, management, and economic fields is higher than in other disciplines such as sociology, psychology, environment, geography, engineering, and technology. As a matter of fact, the results obtained in this study showed that the studies on cruise tourism concentrated on the fields of business and destination management and supported this view. On the other hand, as a result of the research, it was seen that the number of studies on local people in both postgraduate theses and articles was (3) in total. Considering that the socio-cultural effects of cruise tourism are very important, it is thought and recommended that more studies should be done on this subject.

1. Giriş

Kruvaziyer, seyahat ve konaklamayı hem gemide hem de tatil beldelerinde bulunan eğlence, rekreasyonel faaliyetler, çeşitli yiyecek ve içecek olanakları, yerli ve yabancı limanlarda turistik geziler dahil olmak üzere çeşitli tesis ve olanaklarla birleştirir (Sun vd., 2014:74).

Kruvaziyer endüstrisi 1980'lerden beri belirgin bir şekilde ve düzenli olarak gelişim göstermektedir (Hsu ve Li, 2017: 682; Dowling ve Weeden, 2017: 1). Kruvaziyer sektöründe yolcu sayısı, 2009 yılında 17,8 milyon iken, 2019 yılında bu sayı 29,7 milyon yolcuya ulaşmıştır. Bu 11 yıllık dönemde, sektörün büyüme oranı yaklaşık %64 olarak gerçekleşmiş olup, yıllık ortalama büyüme oranı ise yaklaşık olarak %5,8'dir (CLIA, 2021).

Avrupa, yıllık kruvaziyer kapasitesinin %23'ünden fazlasını temsil eden Kuzey Amerika'dan sonra ikinci en büyük pazardır ve küresel kruvaziyer pazarındaki payını artırmaya devam etmektedir (Xie vd., 2021: 1). Bölgesel bazda 2019 yılına ait yolcu sayıları incelendiğinde, Kuzey Amerika 15,47 milyon ile birinci sırada yer alırken onu 7,71 milyon yolcu ile Avrupa izlemiştir (CLIA, 2021). Özellikle son yıllarda, Akdeniz'de kruvaziyer turları belirgin bir şekilde artış göstermiştir. Çok sayıda ilgi çekici kruvaziyer rotasına sahip olan Akdeniz, artan talep ile Karayipler'den sonra en popüler ikinci seyir destinasyonu haline gelmiştir (Sun vd., 2014: 73; Lau ve Yip, 2020: 191).

Kruvaziyer turizmi, işletme yönetimi, otel ve eğlence endüstrisi bakış açılarıyla araştırılabilmesinin yanı sıra; limanlardaki faaliyetlerin yerel halk ve ülke ekonomisine etkisi gibi birçok yönden de araştırılmaktadır (Vega-Muñoz vd., 2020: 1). Ayrıca, bireysel bir perspektiften bakıldığında, kruvaziyer turizmi, talep analizi, tüketici ve çalışan davranış psikolojisi ve uluslararası çok kültürlü ekiplerin insan kaynaklarının yönetimi açısından araştırılabilir. Kruvaziyer turizmi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, giderek artan gemi sayısı ve boyutunun neden olduğu çevresel etki ve hedef limanların bulunduğu toplumlar üzerindeki kültürel etkileri açısından da incelenebilir (Papathanassis ve Beckmann, 2011: 154-155). Bu özellikler göz önüne alındığında, kruvaziyer turizmüne yönelik farklı disiplinlerle birlikte çok sayıda konu araştırma kapsamına alınabilmektedir. Kruvaziyer turizmi bu kadar hızlı gelişme gösteren bir sektör olmasına ve farklı disiplinlerde yapılabilecek çok sayıda araştırma alanına sahip olmasına rağmen şaşırtıcı derecede az akademik literatüre sahiptir (Sun vd., 2014: 72).

Herhangi bir alana ilişkin olarak belirli dönemler arasında literatürün incelenmesi, o alandaki gelişmelerin ortaya konulması bakımından önemlidir (Çiçek ve Kozak, 2012: 196). Bibliyometri, kitap ve dergi gibi kaynakların istatistiksel olarak incelenerek ilgili literatürün ne yönde ilerlediğini ve gelişim gösterdiğini ortaya koyan bir inceleme alanıdır (Tayfun vd, 2018: 524). Bibliyometrik analizlerin kullanıldığı çalışmaların sonucunda ulaşılan bulgular, ilgili alanın nasıl gelişim gösterdiğinin belirlenmesine, sorunların veya eksikliklerin tespit edilmesine ve bu doğrultuda yapılacak düzeltmelerin veya sunulacak önerilerin tartışılmasına da imkân sağlamaktadır (Yılmaz, 2017: 66).

Çalışmada, Türkiye’de kruvaziyer turizm ile ilgili yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik analiz tekniği ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda elde edilecek verilerle, üretilen bilimsel çalışmalara eleştirel bir bakış açısı sunulması ve kruvaziyer turizmüne yönelik ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlaması araştırmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

2. Literatür

Kruvaziyer turizmüne yönelik literatür incelendiğinde, farklı alanlarda ve konularda çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Bu alanlardan biri de ekonomidir. Birçok sektör ve turizm türü için olduğu gibi kruvaziyer turizm sektörü için de ekonomi önemli bir konudur. Herhangi bir ticari faaliyet gibi, kruvaziyer turizmi de tartışmaya ve eleştiriye açık olumlu ve olumsuz yönler sunmaktadır.

Dwyer ve Forsyth (1998), kruvaziyer turizminin ekonomik önemiyle ilgili yaptıkları çalışmada, kruvaziyer turizminin istihdam, vergi ve bölgesel harcamalardan elde edilen gelirin yanı sıra; kruvaziyer turizmi için gerekli olan alt yapı yatırımları ve çevreye verilebilecek zararlarla ilgili maliyetlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Kruvaziyer turizminin sağlayacağı ekonomik katkının elde edilmesinde katlanılacak maliyetlerin iyi hesaplanması ve planlı bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. McKee ve Mamoozadeh (1994) özellikle üçüncü dünya ülkelerinin, kruvaziyer turizminin sadece olumlu etkileri üzerine odaklanıp, kalkınma planlarında kruvaziyer turizmini ana faktör olarak görmelerinin sakıncalı olabileceği konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Nitekim, kruvaziyer turizminin ilgili maliyetleri hesaba katıldığında, kruvaziyerlerin özellikle adalara getirdikleri gelirlerden daha pahalıya mal olabildikleri görülmektedir.

Kruvaziyer endüstrisinin ekonomik katkısı, limanın ana liman veya uğrak liman olmasına göre farklılık göstermektedir. Ana liman, kruvaziyer seyahatinin başladığı ve

bittiği bir varış noktasıdır. Uğrak liman ise bir ara duraktır ve genellikle kruvaziyerler bu tarz bir limanda on saatten daha az zaman harcamaktadır (Brida ve Zapata, 2010: 215). Uğrak limanlar, her ne kadar kruvaziyer müşterileri tarafından satın alınan paketin bariz bir bileşeni olsa da bazı yolcular duraklamalar sırasında gemiden ayrılmayabilmektedir. Bunun ötesinde, kruvaziyer içerisinde gerçekleştirilecek satışlardan dolayı yolcuların kruvaziyerde geçirdikleri süreyi en üst düzeye çıkarmak konusunda kruvaziyer şirketlerinin de çıkarları bulunmaktadır. Bu nedenle, ne kadar ironik görünse de tüketicilerin ilgisini çekmek için geleneksel olarak çeşitli limanların çekiciliğini kullanan kruvaziyer şirketleri, yolcularının bu limanlara fiili erişimini en aza indirerek getirilerini en üst düzeye çıkarmak isteyebilmektedirler (Mckee, 1988: 253).

Kruvaziyer turizminin ekonomik etkilerinin yanı sıra çevresel (Johnson, 2002; Davenport ve Davenport, 2006; Paiano vd., 2020; Han vd., 2019; Liu vd., 2020; Lloret vd., 2021) ve sosyo-kültürel (Niatu, 2007; Brida ve Zapata, 2010; Brida vd., 2011; Chiappa ve Abbate, 2016) etkileri üzerine de araştırmalar yapılmıştır.

Kruvaziyer turizmi bir taraftan önemli ekonomik fırsatlar yaratırken, diğer taraftan bazı çevresel sorunlara yol açmaktadır. Hava emisyonları, atık su çıkışları, yakıt sızıntısı, yağlı su sintine ve balast suyu deşarjı, biyositler, ses ve ışık etkileri ve fiziksel rahatsızlıklar dahil olmak üzere gemilerin ziyaret ettiği sahalardaki operasyonların doğal kaynaklar üzerindeki etkileri endişe verici olabilmektedir (Cerveny vd., 2020). Çevresel etkiler, seyir güzergahı boyunca çeşitli biyolojik gruplar (kuşlardan deniz canlılarına kadar) ve ekosistem (su, hava, kara) üzerinde baskı yaratmaktadır (Lloret vd., 2021: 10). Ayrıca, kruvaziyer limanları kentsel alanlara yakın olduğu için kruvaziyerlerin limandaki faaliyetleri tüm şehrin çevresi üzerinde olumsuz bir etkiye neden olabilmektedir (Yu ve Shao, 2021: 4). Lloret vd. (2021) kruvaziyer endüstrisinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasının, yeni ve sıkı bir şekilde uygulanan ulusal ve uluslararası standartlaştırılmış kurallar ile mümkün olabileceği görüşünü öne sürmüşlerdir. Aras (2021) ise kruvaziyer turizminin çevreye olan olumsuz etkilerinin gelişen teknoloji ve inovatif çözümler kullanılarak kruvaziyer hizmetini sağlayan işletmeler tarafından azaltılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Diğer yandan, hükümetler, şirketler ve çevre örgütleri, insanları çevre sorunlarının ciddiyeti hakkında bilgilendirmek ve bu sorunları çözmek için yoğun çaba sarf etmektedir. Bu tür çabalar, tüketiciler açısından çevreye olan ilgiyi artırma ve çevre dostu tüketici davranışları üzerine farkındalık oluşturma etkisine sahiptir (Han vd., 2019: 91). Vaio vd. (2021) tarafından kruvaziyer turistleri üzerine yapılan araştırma sonucunda, sürdürülebilir hizmetlerden memnuniyet (çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik) ile küresel memnuniyet arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer araştırmada ise, Han vd. (2019) turistlerin kruvaziyer hizmeti satın alma karar sürecinde, çevre dostu uygulamaların etkisinin önemli olduğunu söylemişlerdir. Bu sonuç, kruvaziyer işletmelerinin tüketici hassasiyetlerini dikkate alarak sürdürülebilirlik ve çevre konularında daha hassas olmalarını gerektirmektedir.

Yerel halk ve turistler arasındaki ilişki ve turizmin toplulukları nasıl etkilediğine yönelik geniş bir literatür bulunmaktadır. Ringer (2006)'e göre, turist sayısı arttıkça ziyaret edilen bölgelerde tıkanıklık yaşanmakta ve bu tıkanıklık sosyal ve kültürel anlamda yerel halk ve altyapılar üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Kruvaziyerler mobil olduklarından, bu onları genellikle kırılğan ortamlar ve büyük etkiler yaratabilecek birçok uzak destinasyonlar için erişilebilir kılmaktadır (Weaver, 2005: 347). Niatu (2007) Port Vila'da yaptığı araştırmada, yerel halkın, turizm kültürünün bazı olumsuz yönlerini benimsemesinden, kalabalık ve trafik sıkışıklığı konusundan ve kruvaziyerlerin ziyaretleri sırasında toplu taşıma hizmetlerinin kesintiye

uğramasından endişe duyduklarını belirlemiştir. Bu olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması için Pulina vd. (2013) destinasyon yöneticileri ve politika yapıcıların turizm eylemlerine yerel halkı dahil etmelerinin önemini ve bölge sakinlerinin farklı turizm türlerine yönelik algılarını ve tutumlarını gerçekten anlama ve izleme ihtiyacını unutmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Chiappa ve Abbate (2016) ise yerel yönetim ve politika yapıcılarının yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumluluğunu artırmak için yerel paydaşların farklı beklentilerini analiz etmelerini ve ardından olumlu noktalara odaklanan bir mesaj ileterek ikna edici iletişim faaliyetlerini yürütmeleri gerektiğini önermişlerdir.

3. Yöntem

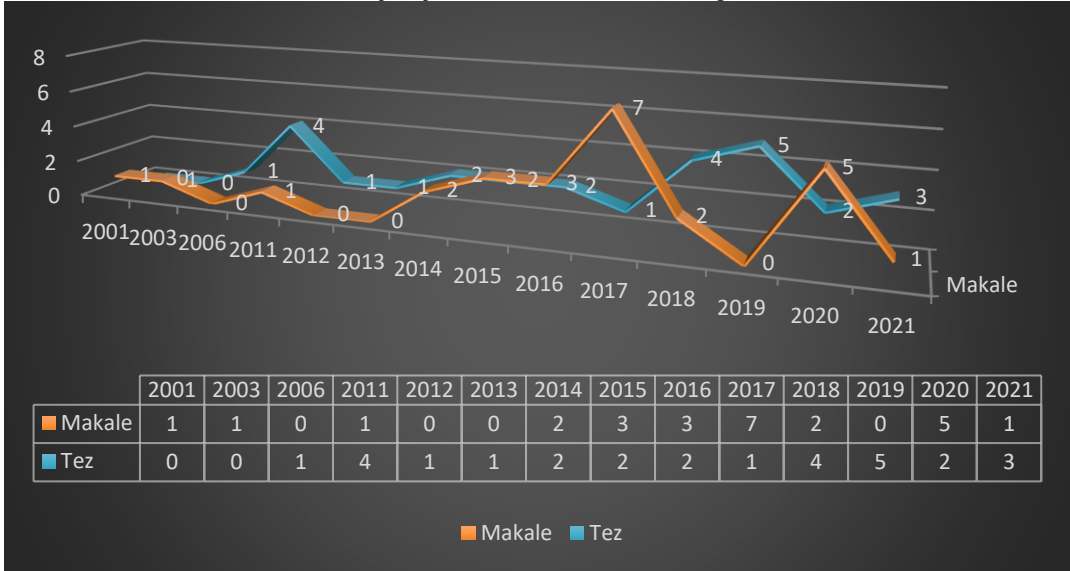
Bibliyometrik analiz, sosyal bilimler alanında kullanılan analiz çeşitlerinden biridir (Vega-Muñoz vd., 2020:3). Bibliyometrik analiz, yapılan bilimsel araştırmaların gelişim düzeyini artırma noktasında daha geniş bir bakış açısıyla incelenmesini, disiplinler arası temel bir dayanak olarak kabul etmektedir (Hotamışlı ve Erem, 2014: 5).

Araştırma kapsamında, Türkiye’de kruvaziyer ile ilgili yazılmış olan lisansüstü tezler ve bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler yer almaktadır. Araştırma kapsamında yer alan tezler ve bu tezlere ilişkin veriler, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi (YÖKTEZ) aracılığıyla elde edilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nin arama sayfasına “kruvaziyer”, “kruvaziyer turizmi” ve “cruise” anahtar kelimeleri yazılmış olup, 2001-2021 yılları arasında yayımlanmış olan tüm tezler indirilip analize hazır hale getirilmiştir. Diğer yandan, kruvaziyer turizmi ile ilgili bilimsel dergilerde yayımlanmış makalelere erişim amacıyla DergiPark ve Google Akademik platformları kullanılmıştır. DergiPark ve Google Akademik veri tabanlarında yer alan bilimsel dergilerde 2001-2021 yılları arasında yayımlanmış kruvaziyer turizmi ile ilgili olan makaleler araştırmaya dahil edilmiştir. Makalelerin aranmasında, lisansüstü tezlerin aranmasında kullanılan anahtar kelimelerinin aynıları kullanılmıştır. Araştırmaya kitap ve kitap bölümleri ile bildiriler erişim kısıtı nedeniyle dahil edilmemiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilere yönelik taramalar 15 Kasım- 25 Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 3 makale tezden üretilmiş yayın olduğu için araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Aşağıda, çalışmada cevaplanmak istenen araştırma soruları yer almaktadır.

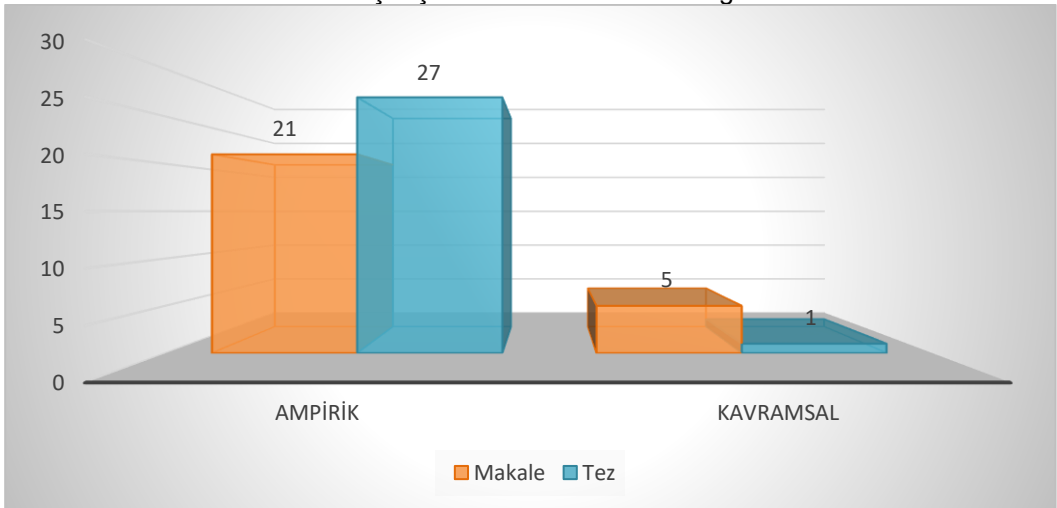
- Tezlerin yüksek lisans ve doktora bazında dağılımı nasıldır?
- Tezlerin enstitü türüne göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Makalelerin yazar sayılarına göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin yayımlandıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

4. Bulgular

Türkiye’de kruvaziyer turizmi ile ilgili 2001-2021 yılları arasında 54 çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaların 28’i lisansüstü tezlerden, 26’sı ise çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan 54 adet lisansüstü tez ve makalenin tamamı incelenmiştir. İnceleme sonucunda, lisansüstü tezlerin 22’sinin yüksek lisans tezi, 6’sının ise doktora tezi olduğu görülmüştür. Lisansüstü tezlerin hazırlandığı enstitülere bakıldığında; 18 tezin sosyal bilimler enstitüsünde, 9 tezin fen bilimleri enstitüsünde ve 1 tezin de deniz bilimleri ve işletmeciliği enstitüsünde hazırlandığı tespit edilmiştir.

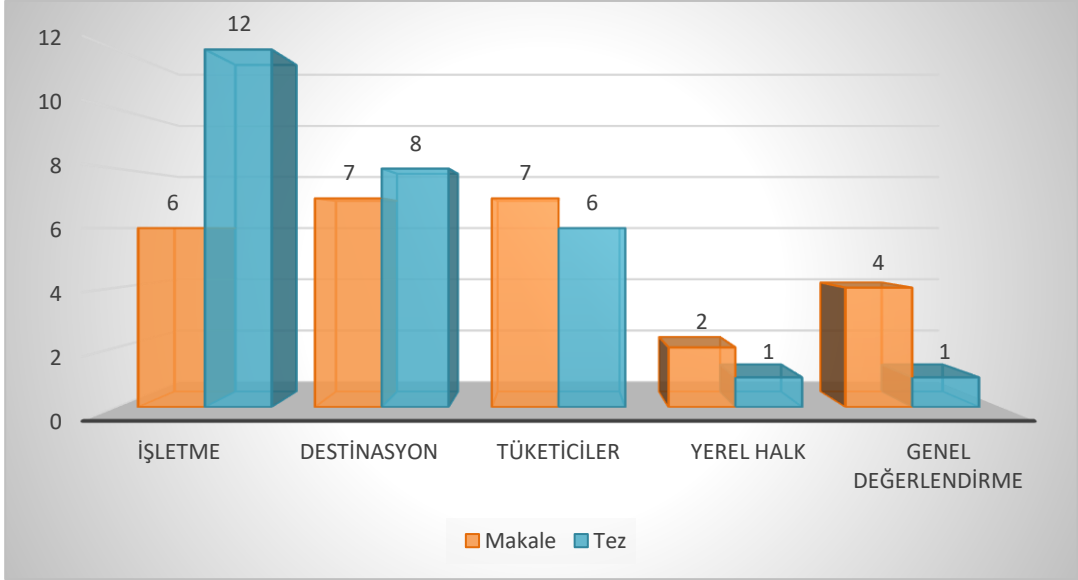
Grafik 1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Kruvaziyer turizmi kapsamında yapılmış olan çalışmaların yıllara göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye'de kruvaziyer turizmüne yönelik yazılmış olan ilk tezin 2006 yılında ve bu alanda yazıldığı bilinen ilk makalenin ise 2001 yılında yayımlandığı görülmüştür. 2001 yılında yayımlanan makale, Türkiye kruvaziyer turizmi ve hatları ile ilgili genel ve kapsamlı bilgiler veren bir çalışma iken, 2003 yılında yayımlanan makale ise kruvaziyer turlarını satın alan tüketicilerin davranışsal eğilimlerini araştıran ampirik bir çalışmadır. Bu iki çalışmadan sonra bu alanda uzun denilebilecek bir süre boyunca çok fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. Özellikle makalelerde çalışmaların yoğunluğunun 2014-2021 yılları arasında olduğu söylenilebilir. Lisansüstü tezlere bakıldığında ise 2018-2021 yılları arasında yani 4 yıllık süreçte kruvaziyer turizmi alanında yapılan çalışmaların sayısının bu alanda yapılan toplam lisansüstü tez sayısının yarısı (14) kadar olduğu görülmektedir.

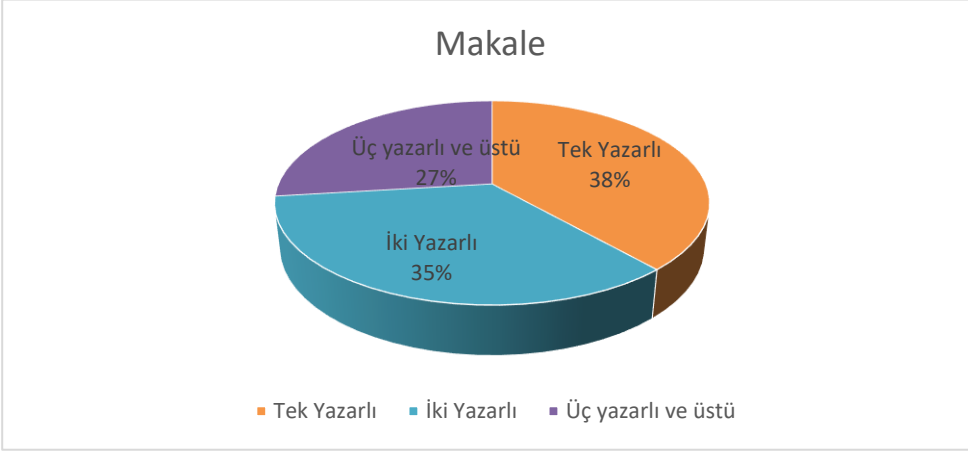
Grafik 2: Çalışmaların Türüne Göre Dağılımı

Grafik 2’de, yapılan çalışmaların türüne göre dağılımı verilmiştir. Hem lisansüstü tezlerde hem de makalelerde ampirik araştırmaların daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Ampirik araştırmanın deney ve gözlem yoluyla araştırma konusunu derinlemesine incelemesine olanak vermesi ve yapılan araştırmayı daha yetkin ve özgün kılması nedeniyle daha fazla tercih edildiği düşünülmektedir. Ayrıca, özellikle son yıllarda nitelikli dergilerin ampirik araştırmalara yayın önceliği veren politikaları da makalelerde ampirik araştırmaların daha fazla tercih edilmesine sebep olabilmektedir.

Grafik 3: Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımı

Kruvaziyer turizmi ile ilgili yapılmış olan çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımı Grafik 3’te gösterilmiştir. Kruvaziyerler, liman işletmeleri ve kruvaziyer turlarının satışını yapan seyahat işletmeleri üzerine yapılan çalışmaların tamamına “işletme” genel başlığı altında yer verilmiştir. Lisansüstü tezlerin önemli bir kısmının (12) işletme üzerine yapılmış olduğu görülmektedir. Diğer yandan kruvaziyer turizmi ile ilgili genel değerlendirmenin yapıldığı çalışma sayısının (1) olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebinin özellikle sosyal bilimlerde lisansüstü tezlerden beklentinin daha çok uygulamalı araştırmalar olduğu düşünülmektedir. Makale olarak yayımlanan araştırmalara bakıldığında destinasyonlara (7), tüketicilere (7) ve işletmelere (6) yönelik yapılmış çalışmaların birbirine yakın sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Destinasyon üzerine yapılmış çalışmalar daha çok kruvaziyer turizm destinasyonlarının pazar faaliyetleri ve rekabet stratejisi üzerine yoğunlaşmıştır.

Grafik 4: Makalelerin Yazar Sayılarına Göre Dağılımı

Grafik 4'te kruvaziyer turizmi ile ilgili yayımlanmış makalelerin yazar sayılarına göre dağılımı gösterilmiştir. Abramo ve D'Angelo (2015)'ya göre ortak yazarlı yayınların daha yüksek görünürlük ve etki elde ettiğine yönelik ampirik kanıtların varlığı, bilimin artan karmaşıklığı ve disiplinlerarasılığı, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yenilikler gibi çeşitli faktörlerden dolayı son yıllarda bilimsel araştırma alanında iş birlikleri artmış ve önem kazanmıştır. Veriler incelendiğinde, araştırma bu görüşü destekler nitelikte olup yayımlanmış makalelerin önemli bir kısmının (%62) iki ve daha fazla yazarlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, yayımlanmış makalelerin %38'inin tek yazarlı olduğu görülmektedir. Türkiye'deki doçentlik ve akademik teşvik kriterlerinin bu sonuç üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Grafik 5: Tezlerin Yayımlandıkları Üniversitelere Göre Kelime Bulutu Tekniği ile Gösterimi

Grafik 5'te tez kapsamında yayımlanmış çalışmaların üniversitelere göre dağılımları kelime bulut tekniği ile gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde, İstanbul Üniversitesi ve Adnan Menderes Üniversitesi'nin ön planda oldukları görülmektedir. Bu iki üniversiteden sonra kruvaziyer turizm ile ilgili en fazla tez yayımlandığı üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi'dir. Tezlerin büyük çoğunluğunun kıyı bölgelerinde ve Kuşadası, İzmir ve İstanbul gibi kruvaziyer limanlarının olduğu şehirlerde bulunan üniversitelerde hazırlanmış olduğu görülmektedir. Kruvaziyer turizminin gerçekleştiği yerde bulunmanın hem kruvaziyer turizmiyle ilgili farkındalık düzeyinin artmasına hem de yapılacak çalışma için ihtiyaç duyulacak verilerin toplanmasının daha ulaşılabilir olmasına olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, Türkiye'de kruvaziyer turizmi ile ilgili yapılmış olan çalışmalar, tez ve makale olmak üzere iki kategoride bibliyometrik analiz tekniğiyle incelenmiştir. Araştırmada kullanılan bibliyometrik analiz kruvaziyer turizmi üzerine yapılan bilimsel araştırmalara eleştirel bir bakış açısı sunmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, yıllara göre çalışma sayıları, çalışmaların türlere ve araştırma alanlarına göre dağılımları, tezlerin enstitülere, üniversitelere ve öğrenim düzeylerine göre dağılımları ve makalelerin yazar sayıları araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda, kruvaziyer turizmi ile ilgili çalışmaların, işletme, destinasyon, tüketiciler, yerel halk ve genel değerlendirme üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca kruvaziyer turizmi ile ilgili yazılmış tezlerin fen bilimleri, sosyal bilimler ve deniz bilimleri ve işletmeciliği gibi birbirinden farklı enstitülerde yayımlandıkları belirlenmiştir. Bu durum, kruvaziyer turizminin farklı yaklaşım ve disiplinlere konu olabilecek bir turizm faaliyeti olduğunu göstermektedir. Fakat bu farklılık ve çeşitliliğe rağmen, Papathanassis ve Beckmann (2011) işletme, yönetim ve ekonomi alanlarında yoğunlaşmanın sosyoloji, psikoloji, çevre, coğrafya, mühendislik ve teknoloji gibi diğer disiplinlere göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu çalışmada elde edilen sonuçlar da kruvaziyer turizmi ile ilgili yapılmış olan çalışmaların işletme ve destinasyon yönetimi alanlarında yoğunlaştığını göstermiş ve bu görüşü desteklemiştir. Diğer yandan, araştırma sonucunda hem lisansüstü tezlerde hem de makalelerde yerel halk üzerine yapılmış olan çalışma sayısının toplamda (3) olduğu görülmüştür. Kruvaziyer turizminin sosyo-kültürel etkilerinin oldukça önemli olduğu göz önüne alındığında, bu konuda daha fazla çalışmanın yapılması gerektiği düşünülmekte ve önerilmektedir.

Kruvaziyer turizmi alanında yapılmış olan çalışmalarda, ampirik araştırma yaklaşımı, kavramsal araştırma yaklaşımına kıyasla daha fazla kullanılmıştır. Bu sonuç, Boğan vd. (2018) ile Tayfun vd. (2018)'nin çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucunda, sadece bir lisansüstü tezin kavramsal araştırma yaklaşımıyla hazırlandığı dikkate alındığında, ileride yapılacak olan tezlerde kavramsal araştırma yaklaşımının kullanılması önerilmekte ve yapılacak çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kruvaziyer turizmi ile ilgili çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde, çalışmaların 2000 yılından sonra yapılmaya başlandığı ve özellikle son on yılda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Uluslararası literatür dikkate alındığında multidisipliner bir konu olan kruvaziyer turizminin Türkiye'de yeterince çalışılmadığını söylemek mümkündür. Akademik araştırmaların sektör gelişimi üzerindeki olumlu etkisi (Bekkers ve Freitas, 2008: 1838) düşünüldüğünde ve üç tarafı denizlerle çevrili ve kruvaziyer

turizm potansiyeli yüksek olan Türkiye'de (Büyükepekçi ve Gök, 2015: 28) bu konuda daha fazla araştırmanın yapılması literatüre ve sektöre katkı sağlayabilecektir.

Birçok araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunlardan biri, kruvaziyer turizmi ile ilgili yapılmış olan tezlerin ve makalelerin araştırma kapsamına dahil edilip, bildirilerin ve kitap/kitap bölümlerinin araştırma kapsamı dışında tutulmasıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise, ilgili yıllar arasında yayımlanmış fakat araştırma kapsamında ulaşılamamış olan tezlerin veya makalelerin olma ihtimalidir. Çalışmada, bibliyometrik analiz sürecinde yıllara göre dağılımı, yazar sayıları vb. birtakım parametreler kullanılmıştır. Bu parametreler ileriki çalışmalarda, araştırmanın amacına yönelik olarak artırılabilir, azaltılabilir veya farklılaştırılabilir. Ayrıca, daha genel bir araştırma yerine kruvaziyer turizminin işletme, ekonomi veya psikoloji gibi daha spesifik alanlardaki uygulamaları derinlemesine incelenebilir.

6. Kaynakça

- Abramo, G., ve D'Angelo, C. A. (2015). The relationship between the number of authors of a publication, its citations and the impact factor of the publishing journal: Evidence from Italy. *Journal of Informetrics*, 15, 746-761.
- Aras, S. (2021). Sürdürülebilirlik ve çevre bağlamında kruvaziyer turizmi. H. Çetiner içinde, *Alternatif Turizm Çalışmaları* (s. 23-41). Ankara: IKSAD Publishing House.
- Bekkers, R., ve Freitas, I. M. (2008). Analysing knowledge transfer channels between universities and industry: To what degree do sectors also matter? *Research Policy*, 37, 1837-1853.
- Brida, J. G., ve Zapata, S. (2010). Cruise tourism: economic, socio-cultural and environmental impacts. *International Journal of Leisure and Tourism Marketing*, 1(3), 205-226.
- Brida, J. G., Riano, E., ve Aguirre, S. Z. (2011). Residents' attitudes and perceptions towards cruise tourism development: A case study of Cartagena de Indias (Colombia). *Tourism and Hospitality Research*, 11(3), 181-196.
- Boğan, E., Çalışkan, C. ve Dedeoğlu, B.B. (2018). Turizm yazınında kurumsal sosyal sorumluluk: Türkiye'de yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 47-62.
- Büyükepekçi, S., ve Gök, B. (2015). Akdeniz çanağındaki kruvaziyer turizm rakiplerinden Türkiye ve Yunanistan'ın liman vergilendirmelerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18(2), 21-40.
- Cerveny, L. K., Miller, A., ve Gende, S. (2020). Sustainable cruise tourism in marine world heritage sites. *Sustainability*, 12, 1-24.
- Chiappa, G. D., ve Abbate, T. (2016). Island cruise tourism development: a resident's perspective in the context of Italy. *Current Issues in Tourism*, 19(13), 1372-1385.
- CLIA (2021). 2019 Cruise trends ve industry outlook. [https://cruising.org/-/media/research-updates/research/clia-2019-state-of-the-industry-presentation-\(1\).ashx](https://cruising.org/-/media/research-updates/research/clia-2019-state-of-the-industry-presentation-(1).ashx). Erişim Tarihi: 10.12.2021.
- Çiçek, D. ve Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili, VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 12-15 Nisan 2012, Antalya, 196-211.
- Davenport, J., ve Davenport, J. L. (2006). The impact of tourism and personal leisure transport on coastal environments: A review. *Estuarine, Coastal and Shelf Science*, 67, 280-292.

- Dowling, R., ve Weeden, C. (2017). *Cruise ship tourism*. Boston: CABI.
- Dwyer, L., ve Forsyth, P. (1998). Economic significance of cruise tourism. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 393-415.
- Han, H., Yu, J., Koo, B., ve Kim, W. (2019). Vacationers' norm-based behavior in developing environmentally sustainable cruise tourism. *Journal of Quality Assurance in Hospitality ve Tourism*, 20(1), 89-106.
- Hotamışlı, M., ve Erem, I. (2014). Muhasebe ve finansman dergisinde yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 1-20.
- Hsu, C. H., ve Li, M. (2017). Development of a cruise motivation scale for emerging markets in Asia. *International Journal of Tourism Research*, 19, 682-692.
- Johnson, D. (2002). Environmentally sustainable cruise tourism: a reality check. *Marine Policy*, 26, 261-270.
- Lau, Y.-y., ve Yip, T. L. (2020). The Asia cruise tourism industry: Current trend and future outlook. *The Asian Journal of Shipping and Logistics* (36), 190-201.
- Liu, Y., Dong, E., Li, S., ve Jie, X. (2020). Cruise tourism for sustainability: an exploration of value chain in Shenzhen shekou port. *Sustainability*, 12, 1-18.
- Lloret, J., Carreno, A., Caric, H., San, J., ve Fleming, L. E. (2021). Environmental and human health impacts of cruise tourism: A review. *Marine Pollution Bulletin*(173), 1-13.
- Mckee, D. L. (1988). Some reflections on cruise ships and the economic development of small island nations. *Canadian Journal of Development Studies*, 9(2), 249-259.
- McKee, D.L., ve Mamoozadeh, A. (1994). *Cruise ships in the third world: Developmental versus corporate financial objectives* D.L. McKee (Ed.), External linkages and growth in small economies, Greenwood, Praeger, Westport, Conn. and London, 91-101.
- Niatu, A. L. (2007). Dosalsal, the floating ones: Exploring the socio-cultural impacts of cruise ship tourism on Port Vila, Vanuatu residents, and their coping strategies. *Master Thesis*. Lincoln: Lincoln University.
- Paiano, A., Crovella, T., ve Lagioia, G. (2020). Managing sustainable practices in cruise tourism: the assessment of carbon footprint and waste of water and beverage packaging. *Tourism Management*, 77, 1-12.
- Papathanassis, A., ve Beckmann, I. (2011). Assessing the 'poverty of cruise theory' hypothesis. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 153-174.
- Pulina, M., Meleddu, M., ve Del Chiappa, G. (2013). Residents' choice probability and tourism development. *Tourism Management Perspective*, 5, 57-67.
- Ringer, G. (2006). *Cruising north to Alaska: The new "Gold Rush"*. R. K. Dowling içinde, Cruise Ship Tourism (s. 270-279). Wallingford: CABI.
- Sun, X., Feng, X., ve Gauri, D. K. (2014). The cruise industry in China: Efforts, progress and challenges. *International Journal of Hospitality Management*, 42, 71-84.
- Tayfun, A., Ülker, M., Gökçe, Y., Tengilimoğlu, E., Sürücü, Ç., ve Durmaz, M. (2018). Turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 523-547.
- Vaio, A. D., Lopez-Ojeda, A., Manrique-de-Lara-Penate, C., ve Trujillo, L. (2021). The measurement of sustainable behaviour and satisfaction with services in cruise tourism experiences. An empirical analysis. *Research in Transportation Business ve Management*, 1-17.
- Vega-Muñoz, A., Arjona-Fuentes, J. M., Ariza-Montes, A., Han, H., ve Law, R. (2020). In search of 'a research front' in cruise tourism studies. *International Journal of Hospitality Management*, 85, 1-11.
- Weaver, A. (2005). The Mcdonaldization thesis and cruise tourism. *Annals of Tourism Research*, 32(2), 346-366.

- Xie, G., Qian, Y., ve Wang, S. (2021). Forecasting Chinese cruise tourism demand with big data: An optimized machine learning approach. *Tourism Management*, 82, 1-10.
- Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda bahşış ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- Yu, Y., ve Shao, Y. (2021). Challenges for cruise sustainable development and its legal response: The case of China. *Sustainability*, 13, 1-13.